

**Kemikalieinspektionens medverkan i
genomförandet av EU:s strategi för
Östersjöregionen och dess handlingsplan år
2019**

Redovisning av ett regeringsuppdrag

RAPPORT 2/20

Kemikalieinspektionen är en myndighet under regeringen. Vi arbetar i Sverige, inom EU och internationellt för att utveckla lagstiftning och andra styrmedel som främjar god hälsa och bättre miljö. Vi har tillsyn över reglerna för kemiska produkter, bekämpningsmedel och ämnen i varor och gör inspektioner. Vi ger också tillsynsvägledning till kommuner och länsstyrelser. Vi granskar och godkänner bekämpningsmedel innan de får användas. Vårt miljö kvalitetsmål är Giftfri miljö.

© Kemikalieinspektionen.

Artikelnummer: 361 355.

Förord

Regeringen har gett Kemikalieinspektionen i uppdrag att medverka i genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen och dess handlingsplan. Uppdraget ska redovisas årligen till regeringen den 31 januari 2017-2020.

Kemikalieinspektionen har varje januari från 2017 till 2019 lämnat rapport om vårt arbete med strategin under föregående år.

Uppdraget har genomförts på avdelningen Utveckling av lagstiftning och andra styrmedel, enheten Strategier och Uppdrag, med ansvarig enhetschef Ing-Marie Olsson Rössner. Helena Parkman har varit projektledare.

Innehåll

Sammanfattning	5
1 Inledning.....	6
2 Hur Kemikalieinspektionen jobbat mot delmålen i EU:s strategi för Östersjöregionen under 2019	7
2.1 Delmål i strategin som närmast berör Kemikalieinspektionens verksamhetsområde. ...	7
2.2 Hur Kemikalieinspektionen jobbat mot dessa mål	7
2.2.1 Utveckling, implementering och tillsyn av regler	7
2.2.2 Handlingsplanen för en giftfri vardag	8
2.2.3 Kartläggning av farliga ämnen	9
2.2.4 Konventioner	9
2.2.5 Östersjöstrategins policyområde farliga ämnen, PA Hazards.	10
2.3 Samarbeten med andra myndigheter	10
2.3.1 Samarbete om att minska oönskad spridning av växtskyddsmedel	10
2.3.2 Samarbete om hållbar konsumtion av textil	11
2.3.3 Samverkan om åtgärdsprogrammen för vatten och hav	11
2.3.4 Generaldirektörerna samarbetar genom SamTox och SamHav.....	11
2.3.5 Samarbeten om en ren och säker sjöfart.....	12
2.4 Projekt och andra insatser som bidrar till strategins mål	12
2.4.1 Pågående projekt	12
2.4.2 Avslutade flaggskeppsprojekt	13
2.4.3 Övriga insatser och samarbeten	13
2.5 Nytt och resultat som uppnåtts under perioden för den egna myndigheten, annan offentlig förvaltning eller näringsliv.	14
2.5.1 Nytt och resultat	14
2.5.2 Synergier med andra uppdrag	14
2.6 Specifika uppgifter att redogöra för som är kopplade till myndighetens verksamhet. ...	15
3 Finansieringskällor som kan vara aktuella för myndighetens engagemang inom ramen för EU:s strategi för Östersjöregionen	15
4 Summering av genomförandet perioden 2016-2019 och framåtblick.....	16
4.1 Positiva effekter av arbetet med strategin och hur det stärkt myndighetens arbete	16
4.2 De största utmaningarna.....	16
4.3 Tankar och idéer kring det framtida genomförandet	17
5 Litteraturförteckning	18

Sammanfattning

Regeringen har gett Kemikalieinspektionen i uppdrag att medverka i EU:s strategi för Östersjöregionen och handlingsplanen för denna. Myndigheten ska årligen lämna en redogörelse av uppdraget enligt en frågemall som tillhandahålls av Tillväxtverket.

Kemikalieinspektionen arbetar för Östersjöstrategins mål Rätta havsmiljön. De delmål som närmast berör vårt verksamhetsområde är: i) Östersjön ska ha rent vatten, ii) Östersjön ska ha en rik och levande biologisk mångfald, iii) Östersjön och dess utlopp ska trafikeras av en ren och säker sjöfart och iv) Förbättrat samarbete för en god havsmiljö.

Vi har arbetat för målen både genom vår ordinarie verksamhet och genom att stötta Naturvårdsverket i deras roll som samordnare av policyområde Farliga ämnen (PA Hazards). Inom PA Hazards har vi under året särskilt bidragit med synpunkter inför revideringen av strategin samt med expertkunskap om högfluorerade ämnen (PFAS). Vi bidrar också till delmålen ovan genom samarbeten med andra myndigheter. Bland dem ingår både samarbete med svenska nationella myndigheter som deltar i SamTox, Toxikologiska rådet, SamHav och Miljömålsrådets samverkansåtgärder. Vi samarbetar också med myndigheter på nordisk och EU-nivå, bland annat för att minska spridningen av PFAS. Kemikalieinspektionen stödjer också strategins mål genom att delta i projekt och andra insatser. Vi har bland annat deltagit i ett EU-projekt som tagit fram en kemikalieapp, samt på olika sätt stöttat några av strategins flaggskeppsprojekt. Vi har bidragit med underlag till Miljömålsberedningens arbete med en havsstrategi och genom olika samarbeten och verksamheter bidragit till att hjälpa företag att välja mindre farliga ämnen i sina produkter.

Arbetet med Östersjöstrategin under 2019 har bidragit till informationsspridning om PFAS och till ett förbättringsprojekt om den nationella produktbedömningen av båtottenfärger.

Arbetet med Östersjöstrategin 2016-2019 har lett till nytta, synergier och resultat för kemikaliekontrollen och Kemikalieinspektionens verksamhet genom att det bidrar övergripande till miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö och handlingsplanen för Giftfri vardag. Resultat från projekten inom strategin har använts vid implementering av kemikalielagstiftningarna och påverkat myndighetens arbete vid prövning av båtottenfärger. Att Kemikalieinspektionen haft i uppdrag att medverka i genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen har medfört att vi på myndigheten generellt engagerar oss mer i samarbeten som rör havs- och vattenfrågor.

Utmaningar som myndigheten sett med regeringsuppdraget om Östersjöstrategin har varit att prioritera samarbeten på Östersjönivå, svagare engagemang från andra Östersjöländer samt den stora administrativa arbetsinsatsen som det innebär att delta som partner i EU-finansierade Östersjöprojekt.

Inför framtida genomförande av strategin ser Kemikalieinspektionen behov av att fler medlemsländer deltar med engagemang och resurser. Ett viktigt område som det framtida arbetet med strategin borde fokusera på är problematiken med höga halter av dioxin i fisk.

1 Inledning

I januari 2016 gav regeringen Kemikalieinspektionen i uppdrag (Miljö- och energidepartementet, 2016) att medverka i genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen (European Commission, 2009) och handlingsplanen (European Commission, 2017) för denna. Kemikalieinspektionen har också tidigare, från mars 2010 till och med januari 2015, haft ett uppdrag att medverka i genomförandet av strategin (Miljödepartementet, 2010), (Miljödepartementet, 2011). Vi ska årligen lämna en redovisning av uppdraget. Av den ska framgå hur vi har genomfört vårt uppdrag, vilka delmål i strategin som vi förhåller oss till, vilka samarbeten vi har ingått i, projekt som vi deltar i och hur vi kan utveckla vårt arbete. I mars 2016 lämnade vi en framåtblickande delredovisning (Kemikalieinspektionen, 2016) om vårt arbete med delmål i Östersjöstrategin till regeringen. I januari 2017, 2018 och 2019 lämnade vi redovisningar av 2016, 2017 respektive 2018 års arbete mot strategins mål (Kemikalieinspektionen, 2017; Kemikalieinspektionen, 2018; Kemikalieinspektionen, 2019).

Tillväxtverket har ett regeringsuppdrag att koordinera och rapportera det sammantagna svenska genomförandet av Östersjöstrategin och har därför skickat ut en mall till berörda myndigheter med frågor. Dessa utgör en gemensam grund för den sammanställning och analys av det svenska genomförandet av Östersjöstrategin som Tillväxtverket årligen lämnar till Näringsdepartementet. Kemikalieinspektionen redogör i denna rapport för vårt arbete enligt mallens frågeställningar

2 Hur Kemikalieinspektionen jobbat mot delmålen i EU:s strategi för Östersjöregionen under 2019

2.1 Delmål i strategin som närmast berör Kemikalieinspektionens verksamhetsområde.

Kemikalieinspektionens löpande ordinarie arbete bidrar till alla delmålen under huvudmålet *Rädda havsmiljön*. Dessa delmål är:

- *Östersjön ska ha rent vatten*
- *Östersjön ska ha en rik och levande biologisk mångfald*
- *Östersjön ska ha en ren och säker sjöfart*
- *bättre samarbete för en god havsmiljö*

Många kemiska produkter har egenskaper som gör att de kan vara farliga för människor och miljön. Kemikalieinspektionen arbetar med förebyggande kemikaliekontroll vilket innebär att myndighetens arbete med utveckling, implementering och tillsyn av reglerna för kemiska produkter, bekämpningsmedel och ämnen i varor syftar till att förhindra att farliga ämnen används på ett sådant sätt att de skadar människor och miljön. Detta bidrar till delmålet *rent vatten*. I detta arbete *samarbetar* vi med andra EU-länder. Kemikalieinspektionen är också den myndighet som ska driva på utvecklingen och lämna förslag på hur miljö kvalitetsmålet *Giftfri miljö* ska bli möjligt att nå. Att förhindra att farliga ämnen kommer ut så att de skadar miljön innebär också bättre förutsättningar för att uppnå *en rik och levande biologisk mångfald*. Genom tillståndsprovning av båtottenfärger bidrar vi till målet *en ren och säker sjöfart*.

2.2 Hur Kemikalieinspektionen jobbat mot dessa mål

2.2.1 Utveckling, implementering och tillsyn av regler

Ett sammanfattande begrepp för Kemikalieinspektionens arbete är förebyggande kemikaliekontroll. Vi bedriver verksamhet inom tre huvudsakliga delområden:

- Vi är med och utvecklar lagstiftning och andra styrmedel för att skydda hälsa och miljö från farliga kemikalier. Arbetet sker i Sverige, inom EU och på internationell nivå.
- Vi prövar ansökningar om tillstånd att få sälja och använda bekämpningsmedel. I tillståndsprovningen ingår att säkerställa att användningen av bekämpningsmedel sker på ett säkert sätt.
- Vi arbetar med att se till att kemikalielagstiftningen följs. Vi utövar tillsyn i Sverige över importörer och tillverkare av kemiska produkter, bekämpningsmedel och ämnen i varor. Vi vägleder också kommuner och länsstyrelser i deras tillsyn.

Nedan följer några exempel på aktiviteter under 2019 med mer direkt koppling till utsläpp i vatten- och havsmiljön.

Den europeiska kemikaliemyndigheten, Echa, föreslog i början av 2019 ett förbud mot avsiktligt tillsatt mikroplast i kemiska produkter. Kemikalieinspektionen bidrog till Echas arbete med underlaget till förslaget, bland annat genom att ta fram information om mikroplaster som förekommer i färger och lacker. Förslaget innebär att en ny begränsning kan komma att införas i Reach-förordningen för mikroplast i bland annat kosmetiska produkter,

tvätt- och rengöringsmedel, färger och lacker. Förslaget omfattar också mikroplast i medicintekniska produkter samt produkter inom jordbruks- och trädgårdssektorn. Om begränsningen genomförs kommer det att bidra till minskade utsläpp av mikroplaster till avloppssystemen i EU, och därmed också till Östersjön. Förslaget till begränsning bereds nu av Echas kommittéer för riskbedömning och samhällsekonomisk analys (RAC¹ och SEAC²) som ska skicka yttranden till Kommissionen i april.

Vi har inom Reach-arbetet under året lämnat principiellt viktiga kommentarer på förslag från andra länder på ämnen som bedöms som särskilt farliga, ”substances of very high concern” (SVHC). I två av dessa förslag till SVHC identifierades att högfluorerade ämnen hade så kallade PMT egenskaper, d.v.s. de bryts inte ned i miljön (de är **p**ersistenta), de har en hög rörlighet i miljön (mobila) samt att de har skadliga effekter (**t**oxiska). Det var första gången ämnen av PMT-typ identifierades som SVHC inom Reach. Kemikalieinspektionen har verkat i riktningen för att tolkningen av Reach ska inkludera även denna typ av ämnen, vilka har stor potential att spridas i miljön, som särskilt farliga.

Kemikalieinspektionen utövar tillsyn över importörer och tillverkare av kemiska produkter, bekämpningsmedel och varor, samt gör inspektioner. Vi ger också tillsynsvägledning till kommuner och länsstyrelser i deras kemikalietillsyn. Under 2019 har vi till exempel genomfört ett särskilt tillsynsprojekt där vi gjort analyser för att kontrollera den totala fosforhalten i tvätt- och maskindiskmedel för privat bruk. Syftet var att kontrollera att marknaden följer gällande begränsningar i tvätt- och rengöringsförordningen. Alla kontrollerade produkter befanns följa reglerna. Begränsning av fosfor i tvätt- och maskindiskmedel bidrar till att minska övergödningen av Östersjön och andra vattendrag.

2.2.2 Handlingsplanen för en giftfri vardag

Arbetet med handlingsplanen för en giftfri vardag har fortsatt under 2019. I det arbetet fokuserar vi bland annat på högfluorerade ämnen (PFAS), vilka tillhör de absolut mest svårnedbrytbara i naturen. PFAS används i många produkter, till exempel i brandskum, textilier, livsmedelsförpackningar och kosmetika. PFAS hittas bland annat i dricksvatten, ytvatten, avloppsreningsverk, luft, fågelägg, fisk och marina däggdjur. Substanserna finns kvar länge och är potentiellt giftiga (toxiska) för växter, djur och människor (Kärrman, et al., 2019).

För att öka kunskapen och medvetenheten och för att bättre kunna rikta insatser i syfte att reglera högfluorerande ämnen genomförde vi inom det nordiska samarbetet en studie om samhällskostnader och om hur människor och miljö exponeras för PFAS, ”The Cost of inaction. A socioeconomic analysis of environmental and health impacts linked to exposure to PFAS” (Goldenman, o.a., 2019) (se avsnitt 2.4.1.3). I studien uppskattas de miljö- och hälsorelaterade samhällskostnader som utsläpp och exponering för PFAS kan orsaka, vilket ger ett underlag för beslut om åtgärder och strategier för att minska denna exponering. Kemikalieinspektionen har också från den 1 januari 2019 infört regler om att PFAS som tillsatts medvetet i kemiska produkter ska redovisas till myndighetens produktregister.

En viktig del i Kemikalieinspektionens arbete med högfluorerade ämnen är att verka för en EU-strategi. Vi har därför tagit initiativ till och lett arbetet med att tillsammans med flera andra medlemsländer utforma ett förslag till EU-strategi för PFAS, vilken har lämnats till kommissionen. Ett viktigt underlag i detta arbete har varit den nordiska PFAS-rapporten,

---

¹ Risk Assessment Committee

²Socio-Economic Analysis Committee

”The Cost of inaction. A socioeconomic analysis of environmental and health impacts linked to exposure to PFAS” (Goldenman, et al., 2019). Kemikalieinspektionens tidigare arbete med att ta fram en nationell handlingsplan för PFAS inom ramen för handlingsplanen för giftfri vardag har också varit en viktig grund för innehållet i strategin.

Hormonstörande ämnen är ett annat fokusområde inom handlingsplanen för giftfri vardag. Ämnen med hormonstörande egenskaper kan påverka bland annat djurs tillväxt, fortplantning och beteenden och kan ge negativa effekter på populationer redan vid mycket låga koncentrationer. Vi arbetar för att kunna identifiera och fasa ut användningen av hormonstörande ämnen för att bidra till renare vatten och (bevara) biologisk mångfald. Vi agerar för att kommissionen ska ta fram konkreta åtgärder och tidsatta mål i form av en ny strategi för hormonstörande ämnen.

2.2.3 Kartläggning av farliga ämnen

Kemikalieinspektionen har ett fyraårigt regeringsuppdrag att kartlägga farliga ämnen som finns i varor och kemiska produkter och som ännu inte är begränsade i EU:s kemikalielagstiftning (Kemikalieinspektionen, 2018b). Syftet är att ta reda på om det finns farliga kemiska ämnen i varor och kemiska produkter där allmänheten riskerar att bli exponerade. På så sätt kan vi i framtiden bättre prioritera åtgärder för farliga ämnen. Ämnen som allmänheten exponeras för tenderar också att på ett annat sätt hamna i miljön. Under 2019 har vi bland annat publicerat en rapport om farliga ämnen i plast.

2.2.4 Konventioner

På global nivå deltar Kemikalieinspektionen aktivt i arbetet med Stockholmskonventionen. Det är en FN-konvention som syftar till global utfasning av ämnen som är långlivade i miljön, tas upp av växter och djur, och har negativa effekter på människors hälsa eller på miljön. Ämnena som regleras i Stockholmskonventionen har sådana egenskaper att de transporteras över nationsgränser via luft, vatten, djur och varor vilket gör att sådana ämnen som släpps ut på andra kontinenter kan hamna i Östersjön. I maj 2019 bistod Kemikalieinspektionen regeringen med förberedelser och deltagande i Stockholmskonventionens partsmöte. Vid mötet beslutade parterna om global utfasning av det högfluorerade ämnet perfluoroktansyra (PFOA), dess salter och PFOA-relaterade ämnen. Dessa ämnen är vanliga i industri- och konsumentprodukter. Vid mötet beslutades också att bekämpningsmedlet dikofol ska fasas ut över hela världen. Ett annat viktigt beslut var att flera av de undantag som funnits från PFOS-förbudet som infördes 2009 tas bort och att undantaget för att använda PFOS i brandskum tidsbegränsades. Kemikalieinspektionen agerade ordförande för den grupp på partsmötet som förberedde dessa beslut.

Under 2019 enades Stockholmskonventionens expertkommitté om att rekommendera att det högfluorerade och mycket stabila ämnet perfluorhexansulfonsyra (PFHxS), dess salter och relaterade föreningar bör förbjudas. PFHxS ingår i gruppen högfluorerade ämnen (PFAS) som har förorenat dricksvatten på flera platser i Sverige. Kemikalieinspektionen har aktivt bidragit i framtagandet av riskhanteringsplanen för ämnet och i expertkommitténs arbete.

Kemikalieinspektionen deltog under 2019 i det tredje partsmötet inom Minamatakonventionen. Konventionen reglerar användningen av kvicksilver i syfte att skydda människors hälsa och miljön från kvicksilver.

Kemikalieinspektionen lämnar stöd till Havs- och vattenmyndigheten och Naturvårdsverket i frågor om farliga ämnen, i dessa myndigheters arbete med Helsingforskonventionen (Helcom) och Oslo-Pariskonventionen (Ospar).

Kemikalieinspektionen deltar också i ett myndighetsgemensamt uppdrag om uppdatering av Helcoms aktionsplan för Östersjön (BSAP) och Ospars miljöstrategi (NEAES). Arbetet med detta uppdrag har påbörjats under 2019 och samordnas av Havs- och vattenmyndigheten.

2.2.5 Östersjöstrategins policyområde farliga ämnen, PA Hazards.

Som vi angivit i den framåtblickande rapport som vi lämnade i mars 2016 är vår avsikt att stödja Naturvårdsverket i samordning av Östersjöstrategins policyområde om farliga ämnen, (policy area Hazards, PA Hazards). Alltsedan det första regeringsuppdraget till myndigheten (år 2010) om att arbeta i enlighet med målen i Östersjöstrategin har Kemikalieinspektionen ingått i styrgruppen för policyområdet. Under 2019 har det hållits ett styrgruppsmöte och att det bara blivit ett möte har berott på att gruppen avvaktat kommissionens arbete med revideringen av strategin. Under 2019 har arbetet i styrgruppen främst handlat om att bidra med inspel till revideringen av strategin samt att utvärdera och lämna synpunkter på ansökningar om så kallade ”seed money”. Detta är finansiering som tillhandahålls av ”Interreg Baltic Sea Region³” för att stödja förberedelser att forma projekt som är i linje med Östersjöstrategins aktionsplan.

Inom policyområdets styrgrupp har vi under senare år haft stort fokus på läkemedel. Policyområdets samordnare (PAC Hazards⁴), d.v.s. Naturvårdsverket, driver flaggskeppsprojektet ”BSR- Pharma platform” i form av en plattform för projekt och aktiviteter kring läkemedel. Kemikalieinspektionen deltog i en makro-regional workshop om läkemedel i miljön som arrangerades av BSR- Pharma platform i september.

Ett annat nytt fokusområde inom PA Hazards är högfluorerade ämnen (PFAS) och kemikalieinspektionen har under 2018-2019 deltagit i en särskild expertgrupp i syfte att utveckla ett program för PFAS inom PA Hazards. Under 2019 har PAC Hazards erhållit anslag från Svenska Institutet för att tillsammans med dem genomföra ett så kallat Baltic Leadership Programme (BLP) för PFAS. BLP syftar till att skapa nätverk och utveckla ömsesidigt kunskapsutbyte genom möten, utbildning och kulturutbyte. BLP för PFAS hålls i form av fyra möten. Kemikalieinspektionen hade en föredragning vid det första av dessa möten, vilket hölls i november 2019.

2.3 Samarbeten med andra myndigheter

Kemikalieinspektionen ingår i ett antal myndighetssamarbeten som bidrar till delmålen om *rent vatten, en rik och levande biologisk mångfald, en ren och säker sjöfart* samt *ett bättre samarbete för en god havsmiljö*.

2.3.1 Samarbete om att minska oönskad spridning av växtskyddsmedel

Inom kampanjen ”Säkert växtskydd” har vi under 2018 och 2019 samarbetat med bland andra Jordbruksverket och Naturvårdsverket för att få en fördjupad dialog med användare av växtskyddsmedel som innehåller det verksamma ämnet diflufenikan. Syftet är att minska den oönskade spridningen av ämnet till vattenmiljön.

Under 2019 har uppföljning gjorts avseende kännedom om kampanjen och hur detta påverkar användningen av medel som innehåller diflufenikan. Av uppföljningen framgick det att 81

---

³ Interreg Baltic Sea Region (Östersjöprogrammet) är ett transnationellt samarbetsprogram mellan elva länder. Programmets övergripande mål är att stärka territoriell utveckling och samarbete för att skapa en mer innovativ, tillgänglig och hållbar Östersjöregion.

⁴ Priority Area Coordinator för policyområde Hazards

procent av de lantbrukare som använder ämnet hade vidtagit riskminskande åtgärder utöver det som gäller enligt spridningsföreskriften.

2.3.2 Samarbete om hållbar konsumtion av textil

Dagens textilproduktion har stor påverkan på miljön. Åttio procent av ett plaggs totala miljö och klimatpåverkan sker i produktionsfasen. Under produktionen används stora mängder råvaror, vatten, energi och kemikalier vilket leder till direkt exponering av människor samt utsläpp till luft, vatten och mark. I syfte att bidra till minskad miljö- och hälsopåverkan från textilier har Kemikalieinspektionen och Naturvårdsverket under 2019 fortsatt med den gemensamma dialog med textilbranschen som initierades 2017. Under 2019 har användningen av högfluorerade ämnen i textil diskuterats samt hur insamling, sortering, återanvändning och återvinning av textil kan öka.

Kemikalieinspektionen deltar också tillsammans med Konsumentverket i ett regeringsuppdrag som Naturvårdsverket har ansvar för. Det handlar om hållbar konsumtion av textil. Inom uppdraget har en informationskampanj, *#textilsmart*, tagits fram. Kampanjen innehåller information om textiliers miljöpåverkan i alla led från produktion, försäljning och användning till när de sedan slängs. Den innehåller också konkreta tips på vad alla och envar kan göra själva för att minska miljöpåverkan. Här informeras till exempel om att man bör undvika varor som är behandlade med antibakteriella ämnen eftersom dessa ämnen vanligtvis försvinner ut i sköljvattnet och kan då komma ut i vattenmiljön där de kan orsaka skada. Om livslängden för textil kan fördubblas halveras miljöpåverkan. Ökad livslängd kan uppnås genom att använda den textil man har under längre tid samt att låna, byta, hyra eller köpa second hand. Det är även viktigt hur man sköter om och tvättar sina kläder och annan textil, både för att öka livslängden och för att minska utsläppen av bland annat mikrofibrer till vatten.

2.3.3 Samverkan om åtgärdsprogrammen för vatten och hav

Kemikalieinspektionen deltar fortsatt i två samverkansåtgärder som initierats av Havs- och vattenmyndigheten (genom Miljömålsrådet) och där samarbete inleddes under 2017. Åtgärderna syftar till att ta fram planer för genomförande av åtgärder enligt havsmiljöförordningens respektive vattenförvaltningsförordningens åtgärdsprogram. I samverkansåtgärderna görs en analys av åtgärdsprogrammen i syfte att identifiera de åtgärder som behöver samplaneras mellan de myndigheter som ansvarar för olika åtgärder. Denna aktivitet förväntas leda till att åtgärdsprogrammen genomförs i planerad takt och bidra till ökad effektivitet i arbetet och därmed till alla delmålen ovan.

2.3.4 Generaldirektörerna samarbetar genom SamTox och SamHav

Samordningsgruppen för nya potentiella kemikaliehot, SamTox, består av nio myndigheters generaldirektörer och syftar till att upptäcka och sätta in åtgärder mot nya potentiella kemikaliehot i ett tidigt skede. Kemikalieinspektionens generaldirektör är sammankallande och ordförande för gruppen. Toxikologiska rådet, som består av ledamöter från myndigheter och akademi, tar fram underlag för SamTox arbete. Arbetet i både SamTox och Toxikologiska rådet har ökat samverkan mellan myndigheterna samt det gemensamma engagemanget när det gäller hantering av kemikalierisker i samhället.

Kemikalieinspektionens generaldirektör har också deltagit i det årliga mötet i Samordningsgruppen för havs- och vattenmiljöfrågor (SamHav), som bildades av regeringen 2006 och består av 21 myndigheter. Syftet med samordningsgruppen är att skapa ett forum för

ökad samordning och samverkan mellan myndigheter med ansvar för frågor som berör havs- och vattenmiljö för att förstärka arbetet med vattenmiljön och hållbart nyttjande av denna (Havs- och vattenmyndigheten, 2018).

2.3.5 Samarbeten om en ren och säker sjöfart

Kemikalieinspektionen deltar i projektet Skrovmålet som initierats genom samarbetet i Miljömålsrådet och leds av Transportstyrelsen. Myndigheterna arbetar i detta projekt med att bedöma kunskapsläget, ta fram riktlinjer och rekommendationer om användandet av båtbottnfärger för fritidsbåtar samt hur man kommer tillrätta med problemet med miljöfarliga färgrester som finns på båtskrov och båtuppläggningsplatser. Vi bidrar med kunskap om båtbottnfärgernas innehåll samt regler på området inom vårt ansvarsområde.

Kemikalieinspektionen deltar också i Båtmiljörådet som är en sammanslutning där myndigheter och organisationer som arbetar med båtlivets miljöfrågor kan utbyta information och erfarenheter. Syftet är att skapa förutsättningar för ett mer miljövänligt båtliv. Transportstyrelsen är ordförande i rådet.

2.4 Projekt och andra insatser som bidrar till strategins mål

2.4.1 Pågående projekt

2.4.1.1 HAZBREF

Kemikalieinspektionen har en stödjande roll (så kallad ”associerad partner”) i projektet HAZBREF (Hazardous industrial chemicals in the IED BREFs) som erhållit medel från ”Interreg Baltic Sea Region”. Projektet syftar till att öka kunskapen om användningen av farliga ämnen inom industrin så att industri och myndigheter kan hantera farliga ämnen bättre. HAZBREF strävar efter att öka kunskapsbasen om industriella källor till farliga ämnen och åtgärder för att reducera utsläppen av dessa till bland annat Östersjön.

Länk till information om projektet: http://www.syke.fi/en-US/Research_Development/Research_and_development_projects/Projects/Hazardous_industrial_chemicals_in_the_IED_BREFs_HAZBREF

2.4.1.2 AskREACH

Kemikalieinspektionen deltar som en av 20 samarbetspartners (varav 5 i Östersjöregionen) i projektet AskREACH som delvis finansieras med medel från EUs LIFE-fond. Syftet med projektet är att öka information till konsumenter om särskilt farliga ämnen i varor. Det sker genom att erbjuda en mobilapplikation som ska göra det enklare att ställa frågor och få information om förekomsten av sådana ämnen. Till mobil-applikationen kopplas en databas som ska göra det snabbare och enklare för företag att besvara konsumenternas frågor. Ett långsiktigt mål med projektet är att uppmuntra en minskad användning av den här typen av ämnen och i förlängningen minska läckaget av dem i miljön. Hösten 2019 lanserades mobil-applikationen under namnet Kemikalieappen. Appen finns hittills i fem EU-länder (varav två Östersjöländer, Sverige och Tyskland) och kommer successivt att göras tillgänglig under olika namn i hela EU.

Länkar till appen och till information om projektet: <https://www.kemi.se/privatpersoner/tips-for-en-kemikaliesmart-vardag/kemikalieappen>, <https://www.askreach.eu/>

2.4.1.3 Nordiska samarbetsprojekt

Kemikalieinspektionen deltar i ett antal samarbetsprojekt med övriga nordiska länder, vilka finansieras med medel från Nordisk arbetsgrupp för kemikalier, miljö och hälsa (NKE) som är en arbetsgrupp under Nordiska ministerrådet för miljö och klimat.

Som nämns i avsnitt 2.2.2 genomförde vi inom det nordiska samarbetet en studie om samhällskostnader och om hur människor och miljö exponeras för PFAS (Goldenman, et al., 2019). I studien beräknas bland annat kostnaderna för att rena de mark- och vattenområden som förorenats med högfluorerade ämnen (under en 20 års period) uppgå till 46 miljoner – 11 miljarder euro enbart för de nordiska länderna. Studien, utgiven av det nordiska ministerrådet, har fått en stor och bred spridning (ca 4600 nedladdningar, december 2019) och har omnämnts i media inte bara i de nordiska länderna utan även i USA och inom EU. Europeiska miljöbyrån (EEA) har refererat till rapporten i sin årsrapport och motsvarande värderingsstudier tas nu fram i USA med den nordiska rapporten som underlag och utgångspunkt. Inom finansmarknaden och på Wall Street i USA har PFAS nu blivit en fråga som diskuteras utifrån ansvarsskyldighet och skadeståndsskyldighet.

Kemikalieinspektionen har under 2019 inom det nordiska samarbetet även utvecklat ett webbverktyg speciellt riktat till små och medelstora företag där de kan hitta information som stödjer dem vid utarbetandet av en registrering för nanomaterial i enlighet med Reach-lagstiftningen. Nanomaterial skiljer sig från vanliga kemiska ämnen då de är ytterst små i storlek. Det innebär att de kan uppvisa nya och andra egenskaper. De speciella egenskaper som ett nanomaterial kan ha innebär också att de kan medföra risker för miljön genom att det kan tas upp, spridas och verka i miljön på ett helt annat sätt än ämnena i sin normala storlek.

2.4.2 Avslutade flaggskeppsprojekt

Kemikalieinspektionen deltog i referensgrupp för projektet NonHazCity som avslutades under året. Vi deltog vid projektets slutkonferens där vi konstaterade att det varit framgångsrikt att alla inblandade kommuner/städer har gjort egna lokala kemikalieplaner. Detta har skapat engagemang i frågan hos både tjänstemän, politiker och konsumenter

Projektet hade medel från den europeiska fonden "Interreg Baltic Sea Region" och var ett flaggskeppsprojekt för policyområdet farliga ämnen (PA Hazards).

Ett uppföljningsprojekt NonHazCity 2 har erhållit medel från samma fond.

Länk till projektets hemsida: <http://nonhazcity.eu/>.

2.4.3 Övriga insatser och samarbeten

2.4.3.1 Underlag till Miljömålsberedningen

Miljömålsberedningen (M 2010:04) ska föreslå en strategi för förstärkt åtgärdsarbete för bevarande och hållbart nyttjande av hav och marina resurser. Som ett av flera underlag för att lösa denna uppgift har Kemikalieinspektionen bistått Miljömålsberedningen med en underlagsrapport om kemikaliekontrollen och farliga ämnens betydelse för havsmiljön. Underlaget ska bistå beredningen i förståelsen av vilka styrmedel som är avgörande för att minimera tillflödet av farliga ämnen till havet och i marina livsmedel.

I rapporten beskrivs varför kemikaliefrågorna är avgörande för att uppnå ett hållbart nyttjande av haven och varför det behövs samarbete och regler på nationell, EU- och global nivå.

2.4.3.2 Samarbete kring substitution av farliga kemiska ämnen

Att fasa ut de ämnen som har de farligaste egenskaperna är viktigt för att miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö ska uppnås. Både i svensk lagstiftning och i EU:s lagstiftningar finns det krav på verksamhetsutövare att välja bort de farligaste kemikalierna och välja mindre farliga alternativ när det är möjligt. För att substituera de farligaste ämnena krävs tillgång till kunskap om ämnens hälso- och miljöfarliga egenskaper. Det krävs också information om var dessa ämnen förekommer, i vilka kemiska produkter och varor som ämnena finns. Vid RISE (Research Institutes of Sweden) har det upprättats ett Substitutionscentrum med en vision för framtiden om att vara Sveriges katalysator för substitution av farliga kemiska ämnen.

Kemikalieinspektionen stödjer Substitutionscentrum i deras arbete bland annat genom kunskapsutbyte, genom att sprida information om centret och genom att tillhandahålla analyser av data från vårt produktregister. Vi är även ordförande i styrelsen för substitutionscentrum.

Under året har Kemikalieinspektionen också arbetat med att stärka vår externa kommunikation kring substitution genom att anordna eller delta i flera seminarier och workshops. Därutöver har vi i samverkan med RISE i olika projekt fokuserat på att hitta alternativ till olika användningar av PFAS. Detta samarbete kan, utöver strategins mål om *rent vatten och ett bättre samarbete för en god havsmiljö*, även sägas stödja strategins delmål om att *förbättra regionens globala konkurrenskraft*.

2.5 Nyttan och resultat som uppnåtts under perioden för den egna myndigheten, annan offentlig förvaltning eller näringsliv.

2.5.1 Nyttan och resultat

På Kemikalieinspektionen bedömer vi att vårt arbete med förebyggande kemikaliekontroll och de samarbeten som vi redovisar har stor nytta för alla delmål under Östersjöstrategins mål att Radda havsmiljön. Att kemikalielagstiftningen i EU i hög grad är harmoniserad och att Kemikalieinspektionen är aktiv i utvecklingen och tillämpningen av dessa regelverk innebär att övriga medlemsländer inom Östersjöregionen drar stor nytta av vårt arbete och vi av deras, både ur ett hälso- och ett miljöperspektiv.

Inom det avslutade projektet Change, som var ett flaggskepsprojektet inom PA Hazards, har det tagits fram data som ifrågasätter den metodik som idag används vid prövningen av båtbottnfärger inom Östersjöområdet. Detta har lett till ett förändringsprojekt om den nationella produktbedömningen av båtbottnfärger med start under 2019 och genomförande under 2020. På sikt kommer även Sverige verka för en förändring av metodiken på EU nivå genom samarbete med andra Östersjöländer. Resultatet från Change används även inom miljömålsrådsprojektet Skrovmålet.

2.5.2 Synergier med andra uppdrag

Enligt det förslag till en EU-gemensam strategi om PFAS som flera länder tagit fram under ledning av Kemikalieinspektionen, och som har lämnats till kommissionen, är informationsspridning om dessa ämnen av stor vikt. Arbetet med Baltic Sea Leadership programmet om PFAS kan ses som ett led i detta.

Ett av regeringens etappmål inom området farliga ämnen lyder *Ökad miljöhänsyn i EU:s läkemedelslagstiftning och internationellt*. För att öka kunskapen om läkemedels miljöeffekter har Läkemedelsverket under 2019 på regeringens uppdrag inrättat ett kunskapscentrum för läkemedel i miljön. Ansvar för uppföljning av etappmålet ligger hos Läkemedelsverket i

samråd med Kemikalieinspektionen och vi är stödjande i rapporteringen av etappmålet och har även bidragit i uppstarten av kunskapscentrumet. Detta centrum har som mål att minimera miljöpåverkan av läkemedel genom ökad kunskap och ökad nationell samverkan inom läkemedel i miljö. Detta ska ske genom att samla svenska aktörer och utgöra en plattform för dialog och samarbete inom området. Östersjöstrategins flaggskeppsprojekt BSR- Pharma plattform kan här bidra med kunskap och erfarenheter från transnationella åtgärdsinriktade projekt mot läkemedel i Östersjön.

I det myndighetsgemensamma arbete med fördjupad utvärdering av miljömålen som gjordes under 2018–2019 bedömde flera myndigheter, däribland Kemikalieinspektionen, att förorenade sediment var ett område där åtgärder borde prioriteras för att Sverige ska kunna uppnå de vattenrelaterade miljö kvalitetsmålen (inklusive Giftfri miljö) och generationsmålet (Naturvårdsverket, 2019). Styrgruppen för PA Hazards har identifierat ”åtgärder för förorenade sediment” som ett av fyra prioriterade områden för att stödja nya ansökningar om medel från INTERREG Baltic Sea Region. Policyområdet har också under flera år haft fokus på dumpad ammunition i Östersjön.

2.6 Specifika uppgifter att redogöra för som är kopplade till myndighetens verksamhet.

Kemikalieinspektionen har ingen specifik uppgift enligt uppdraget och har därför inget att redovisa under denna punkt

3 Finansieringskällor som kan vara aktuella för myndighetens engagemang inom ramen för EU:s strategi för Östersjöregionen

Kemikalieinspektionens hela verksamhet syftar till att förebygga negativa effekter på hälsa och miljö vid kemikalieanvändning, där havet är en del av miljön. Detta gör vi i stor utsträckning i EU-gemensamt arbete med våra ordinarie anslag. Kemikalieinspektionen har förstärkta anslag aviserade till och med 2020 med en särskild satsning på genomförandet av handlingsplanen för en giftfri vardag.

Många av de nordiska samarbetsprojekt som Kemikalieinspektionen deltar i är finansierade med medel från Nordiska ministerrådet, som varje år avsätter pengar till olika kemikalieprojekt. Dessa pengar ansöker vi om genom den Nordiska kemikaliegruppen där kemikaliemyndigheterna i Danmark, Finland, Island, Norge, Sverige och Färöarna är representerade.

EU:s Östersjöstrategi har inte någon egen finansiering, men genom EU:s sammanhållningspolitik och annan EU-finansiering finns olika medel som kan användas för att bidra till dess genomförande. Vi ser för närvarande inte att vi under det kommande året kommer att söka pengar för att delta i nya EU-finansierade projekt med bärning på Östersjöstrategin. Vår erfarenhet från att delta i och ha en egen budget i sådana EU-projekt är att den årliga ekonomiska redovisningen innebär en oproportionellt stor administrativ arbetsinsats. Detta eftersom vi oftast bara har möjlighet att bidra med mycket begränsad personell insats på grund av arbetsbördan i den ordinarie verksamheten. Kostnaden för bara administrationen av projektet kan då till och med överskrida det finansiella bidraget som vi erhållit för projektet.

4 Summering av genomförandet perioden 2016-2019 och framåtblick

4.1 Positiva effekter av arbetet med strategin och hur det stärkt myndighetens arbete

Det finns flera positiva effekter av arbetet med strategin. En är samarbetet i styrgruppen för PA Hazards, vilket lett till utbyte av erfarenheter mellan länderna och till initiering av ett antal flaggskeppsprojekt inom policyområdets fokusområden. Kemikalieinspektionen har använt resultat från flera av policyområdets flaggskeppsprojekt, till exempel Cohiba, Change och NonHazCity vid implementering av kemikalielagstiftningarna.

Det område där arbetet med strategin tydligast påverkat myndighetens arbete är vid prövningen av båtottenfärger inom Östersjöområdet. Inom det avslutade projektet Change, som var ett flaggskeppsprojekt inom PA Hazards, har det tagits fram data som dels kompletterar underlaget och dels ifrågasätter metodiken som används vid prövning av båtottenfärger.

Kemikalieinspektionen är ansvarig myndighet för uppföljning och utvärdering av miljökvalitetsmålet Giftfri miljö och vi arbetar med en handlingsplan för en giftfri vardag. Arbetet med Giftfri miljö bidrar också till flera av FN:s hållbarhetsmål, däribland mål 14 om ”Hav och marina resurser”. För att vi ska nå miljökvalitetsmålet Giftfri miljö behövs engagemang och ansvarstagande från alla nivåer i samhället. Det krävs också att utsläppen av föroreningar från andra länder minskar (vilket inkluderar till exempel läkemedel och farliga ämnen som ingår i varor). Detta gäller särskilt miljön i Östersjön eftersom länderna delar på denna resurs. Därför är det viktigt med regionalt samarbete men även arbete inom EU och globalt för att uppnå Giftfri miljö i Östersjön. Arbete med åtgärder för att minska förekomsten av farliga ämnen i Östersjön är därför generellt av nytta för Giftfri miljö.

Att Kemikalieinspektionen har i uppdrag att medverka i genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen sätter fokus på Östersjöfrågorna på myndigheten så att vi generellt engagerar oss mer i samarbeten som rör havs- och vattenfrågor. Till exempel deltar vi i havsrelaterade miljömålsrådsåtgärder med syfte att ta fram planer för genomförande av åtgärder enligt havsmiljöförordningens respektive vattenförvaltningsförordningens åtgärdsprogram. Miljömålsrådsåtgärderna förväntas leda till att åtgärdsprogrammen genomförs i planerad takt och bidra till ökad effektivitet i arbetet med dessa

4.2 De största utmaningarna

Eftersom så mycket av Kemikalieinspektionens verksamhet sker på EU-nivå och vi dessutom sedan lång tid har ett väl utarbetat nordiskt samarbete har det varit svårt att motivera att vi ska etablera nya samarbetet specifikt inom Östersjöregionen.

Uppdraget att verka i enlighet med Östersjöstrategin är väldigt omfattande och blir då otydligt. Det kan vara en orsak till ett svagt engagemang från flera länder i Östersjöregionen. Detta leder i sin tur till att Östersjöstrategin som samarbetsform för myndighetens arbete upplevs som mindre kraftfullt.

EU:s Östersjöstrategi bygger på ett samordnat användande av befintliga resurser. Strategin har inte någon egen finansiering, men genom EU:s sammanhållningspolitik och annan EU-finansiering finns olika medel som kan användas för att bidra till dess genomförande. Vår erfarenhet från att delta i och ha en egen budget i sådana EU-projekt är dock att den årliga

ekonomiska redovisningen innebär en oproportionellt stor administrativ arbetsinsats. Detta eftersom vi oftast bara har möjlighet att bidra med mycket begränsad personell insats på grund av arbetsbördan i den ordinarie verksamheten.

4.3 Tankar och idéer kring det framtida genomförandet

För att uppnå ett effektivt samarbete genom strategin krävs att alla berörda medlemsländer deltar med engagemang och resurser. För att få till ett större engagemang är det viktigt att resultaten från arbetet med Östersjöstrategin synliggörs, att de resultat som produceras genom strategins projekt kommuniceras och implementeras/leder till åtgärder.

Höga halter av dioxin i fisk är ett påtagligt problem i Östersjön som borde vara ett viktigt område att samarbeta om. De höga dioxinhalterna gör att fisken inte bör konsumeras och inte får exporteras. Detta är en frågeställning som berör flera områden såsom farliga ämnen, fiskenäringen, förbränningstekniker etc. och kan därför vara lämpligt som ett övergripande arbetsområde inom Östersjöstrategin.

Det vore också önskvärt med ett projekt som tar fram verktyg för att identifiera vilka ämnen som, utifrån dess påverkan på Östersjön, bör prioriteras inom det regulatoriska kemikaliearbetet. Källorna till dessa ämnen bör identifieras.

Andra områden som kan vara viktiga att utreda i projektform under Östersjöstrategin är kombinationseffekter av kemikalier i Östersjön, effekter av hormonstörande ämnen, hur partiklar (plastpartiklar och nanopartiklar) påverkar Östersjöns ekosystem samt hur man förhindrar spridningen av plast och skräp till haven.

5 Litteraturförteckning

European Commission, 2009. *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions concerning the European Union Strategy for the Baltic Sea Region.*, u.o.: u.n.

European Commission, 2017. *the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions concerning the European Union Strategy for the Baltic Sea Region.*, u.o.: u.n.

Goldenman, G. o.a., 2019. *The cost of inaction. A socioeconomic analysis of environmental and health impacts linked to exposure to PFAS. TemaNord 2019:516*, Copenhagen: The Nordic Council of Ministers.

Havs- och vattenmyndigheten, 2018. *Samordningsgruppen för havs- och vattenmiljöfrågor.* [Online]

Available at: <https://www.havochvatten.se/hav/samordning--fakta/samverkansomraden/nationella-samverkansgrupper/samordningsgruppen-for-havs--och-vattenmiljofragor.html>

[Använd 15 December 2019].

Kemikalieinspektionen, 2016. *Redovisning av Kemikalieinspektionens arbete med delmål i Östersjöstrategin. Delredovisning från ett regeringsuppdrag. Rapport 6/16.* , Sundbyberg: Kemikalieinspektionen.

Kemikalieinspektionen, 2017. *Kemikalieinspektionens medverkan i genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen och dess handlingsplan år 2016. Redovisning av ett regeringsuppdrag. Rapport 2/17.* , Sundbyberg: Kemikalieinspektionen.

Kemikalieinspektionen, 2018b. *Kartläggning av farliga ämnen.* [Online]

Available at: <https://www.kemi.se/om-kemikalieinspektionen/vart-uppdrag/sa-har-styrs-vi/regeringsuppdrag/kartlaggning-av-farliga-amnen>

[Använd 10 01 2020].

Kemikalieinspektionen, 2018. *Kemikalieinspektionens medverkan i genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen och dess handlingsplan år 2017. Redovisning av ett regeringsuppdrag. Rapport 1/18.*, Sundbyberg: Kemikalieinspektionen.

Kemikalieinspektionen, 2019. *Kemikalieinspektionens medverkan i genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen och dess handlingsplan år 2018. Redovisning av ett regeringsuppdrag. Rapport 1/19.*, Sundbyberg: Kemikalieinspektionen.

Kärroman, A., Wang, T. & Kallenborn, R., 2019. *Screening of Poly- and Perfluoroalkyl Substances (PFASs) and Extractable Organic Fluorine (EOF) in the Nordic Environment. TemaNord 2019:515*, u.o.: Nordic Council of Ministers.

Miljö- och energidepartementet, 2016. *Uppdrag att medverka i genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen och dess handlingsplan.* Stockholm: u.n.

Miljödepartementet , 2010. *Uppdrag att medverka i genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen och dess handlingsplan.* Stockholm: u.n.

Miljödepartementet , 2011. *Uppdrag att medverka i genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen och dess handlingsplan.* Stockholm: u.n.

Naturvårdsverket, 2019. *Fördjupad utvärdering av miljömålen. Med förslag till regeringen från myndigheter i samverkan. Huvudrapport.*, Stockholm: Naturvårdsverket..

KEMI

Kemikalieinspektionen

Box 2, 172 13 Sundbyberg
08-519 41 100

Besöks- och leveransadress
Esplanaden 3A, 172 67 Sundbyberg

kemi@kemi.se
www.kemikalieinspektionen.se